

Załącznik Nr 1

Uzasadnienie pozytywnej opinii wniosku o nadanie dr Rafałowi Bernardowi stopnia doktora habilitowanego nauk biologicznych, w dyscyplinie biologia

1. Podstawowe dane z życiorysu naukowego Habilitanta

Doktor Rafał Bernard jest absolwentem Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, gdzie w 1991 r. uzyskał tytuł magistra biologii, na podstawie pracy o awifaunie okolic Drezdenka. Także tutaj, w roku 1999, uzyskał stopień doktora nauk biologicznych, w specjalności biologia, na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Występowanie i wybrane aspekty biologii *Cercion lindenii* (Selys, 1840) (Odonata: Coenagrionidae) w Polsce”, której promotorem był prof. dr hab. Kazimierz Stępczak. Od 1 października 1991 r. Habilitant jest zatrudniony w Zakładzie Zoologii Ogólnej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, najpierw na stanowisku asystenta, a po obronie doktoratu, od 1.08.1999, na stanowisku adiunkta.

Zainteresowania badawcze dr Rafała Bernarda koncentrują się wokół problematyki związanej z dwiema grupami zwierząt: ważkami (Odonata) i nietoperzami (Chiroptera), przy czym ten pierwszy nurt, entomologiczny, stanowi zasadnicze pole badań Habilitanta. W ramach tematyki odonatologicznej dr Bernard szczególnie intensywnie zajmuje się opisem i analizą zmian w obrazie występowania tzw. południowych gatunków ważek w środkowej i wschodniej Europie wywoływanych przez zmiany klimatyczne. Habilitant jest autorem syntez, analiz i interpretacji danych o występowaniu, wybiórczości siedliskowej i historii życiowej gatunków ważek w skali krajów i regionów. Trzecim elementem tego nurtu badań są prace związane z oceną stanu zachowania różnorodności gatunkowej ważek, zarówno z jej teoretycznymi podstawami i metodyką, jak i z jej dynamiką w skali kraju oraz kontynentu. W ramach szczegółowych i różnorodnych badań nad ważkami dr Bernard zajmuje się ich faunistyką, zoogeografią (paleobiogeografią i filogeografią), wybiórczością siedliskową, koegzystencją gatunków, strategiami życiowymi, behawiorem i ekologią behawioralną, a także problemami związanymi z wpływem zmian klimatycznych i antropogenicznych na faunę ważek oraz ze stanem zachowania gatunków, zagrożenia i ich ochrony.

Chiropterologiczna część zainteresowań habilitanta dotyczy problematyki związanej z rozmieszczeniem i zimowaniem nietoperzy w Polsce (kryjówki, strategie, monitoring liczebności, długofalowe trendy liczebności).

Należy również zauważyć trzeci poboczny nurt badań, dotyczący innych grup zwierząt (ptaków, mięczaków i skorupiaków), a także torfowisk i roślinności środowisk słodkowodnych.

2. Staże naukowe ważne w doskonaleniu warsztatu naukowego

Z punktu widzenia rozwoju naukowego i doskonalenia warsztatu badawczego dr Rafała Bernarda najbardziej znaczące były następujące wyjazdy i staże zagraniczne:

1. Dwukrotne pobyty na Uniwersytecie w Trewirze (Niemcy) w Instytucie Biogeografii, gdzie Habilitant współpracował z Prof. Thomasem Schmittem oraz wygłaszał wykłady.
2. Organizacja i uczestnictwo w 15 ekspedycjach badawczych (6 Rosja, 7 Litwa, Łotwa i Estonia)
3. Udział (jako ekspert) w European Red List workshop (19-26.04.2009), spotkaniu roboczym Odonata Specialist Group, Species Survival Commission IUCN w Loulé w Portugalii, w trakcie którego dokonano oceny stanu zachowania wszystkich gatunków ważek w Europie i przygotowano europejską Czerwoną Listę.

3. Dotychczasowa i aktualna mobilność Habilitanta – projekty międzynarodowe, krajowe, udział w konferencjach i efekty współpracy międzynarodowej

Dr Rafał Bernard jest aktywny na polu współpracy międzynarodowej. Współpracuje z Instytutem Biogeografii Uniwersytetu w Trewirze (Niemcy), Instytutem Nauk Przyrodniczych i Biomedycyny Północnego Arktycznego Uniwersytetu w Archangielsku (Rosja), Instytutem Zoologii Uniwersytetu w Zurychu (Szwajcaria), Instytutem Ekologii Uniwersytetu w Wilnie (Litwa), Syberyjskim Oddziałem Rosyjskiej Akademii Nauk w Nowosybirsku (Rosja) i Łotewską Agencją Ochrony Przyrody w Rydze (Łotwa).

Dr R. Bernard kierował grantem badawczym, finansowanym przez MEiN (2 P04C 129 29) pt. Struktura i granice zasięgów ważek (Odonata) w Polsce – stan bieżący i zmiany, oraz brał udział w drugim grantie, jako wykonawca (MNiSW N N304 3400 33, Biologia, ekologia i rozmieszczenie zadychry pospolitej (*Branchipus schaefferi* Fish.) w Wielkopolsce na tle zgrupowań bezkręgowców wysychających zbiorników wodnych.

Habilitant brał czynny udział w 6 międzynarodowych konferencjach, wygłaszając na nich 9 referatów. Na 14 konferencjach krajowych prezentował 16 referatów, komunikatów i jeden poster.

4. Wartościująca ocena najważniejszych osiągnięć stanowiących wkład Kandydata do dyscypliny

Dr Rafał Bernard jest obecnie najbardziej cenionym w Polsce entomologiem specjalizującym się w znajomości biologii i ekologii ważek. Jego istotnym wkładem do tej dyscypliny jest obszerne włączenie do wiedzy o biogeografii i ekologii odonatofauny Europy danych i wyników analiz ze wschodniej części tego kontynentu.

Wiedza ta opierała się dotąd w większości na danych z zachodu i południa Europy, różne problemy przedstawiając jedynie z pozycji obrzeży zasięgu wielu wschodnich gatunków. Habilitant powiększył tę wiedzę publikując liczne anglojęzyczne prace, oparte na badaniach własnych i wszystkich wcześniej opublikowanych danych z terenów Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi, Rosji (europejskiej i zachodniej Syberii).

Obecnie dr Rafał Bernard jest głównym ekspertem w zakresie znajomości ważek Europy Wschodniej, jedynym specjalistą obejmującym całość Europy i łączącym ją z danymi z pozostałych części kontynentu i Syberii. Znalazło to wyraz w tym, że powierzono dr Bernardowi koordynację prac nad Atlasem Europejskim w części dotyczącej Polski, Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi i obwodu Kaliningradzkiego Rosji; prace te Habilitant w dużej mierze prowadzi samodzielnie. Efektem tej ogromnej pracy jest największa liczba (współ-) opracowanych przez Habilitanta gatunków ważek w wersji Atlasu, która zostanie wydana w końcu 2013 roku. Innym wyrazem uznania, jakim dr R. Bernard cieszy się w międzynarodowym gronie odonatologów jest zaproszenie go, w charakterze eksperta i współautora publikacji, do prac w ramach Odonata Specialist Group, Species Survival Commission IUCN.

Ten biogeograficzny wkład Habilitanta do entomologii, oparty na modelu jakim są ważki, prezentujący przemyslenia uniwersalne, dotyczy też innych grup organizmów wodnych.

Osiągnięcia naukowe doktora Bernarda zostały w 2010 roku dostrzeżone i uhonorowane indywidualną nagrodą III stopnia JM Rektora UAM.

5. Dane bibliometryczne (wg rozporządzenia z dnia 1 września 2011)

Lista publikacji Habilitanta (bez doniesień konferencyjnych) obejmuje 64 oryginalne publikacje, z czego 38 zostało opublikowanych po doktoracie. Spośród tych publikacji 5 ukazało się w czasopismach z listy JCR. Ponadto 30 angielskojęzycznych prac opublikowano w innych czasopismach o zasięgu międzynarodowym i 36 (27 przed doktoratem) w recenzowanych czasopismach krajowych. Wśród w/w publikacji dra Bernarda należy wymienić współautorstwo dwujęzycznej monografii (angielsko-polskiej) oraz rozdziału w monografii angielskojęzycznej. Sumaryczny Impact Factor publikacji naukowych wg listy JCR, zgodnie z rokiem opublikowania, wynosi 4,794, a liczba punktów MNiSW 319. Indeks Hirscha wynosi 2, natomiast całkowita liczba cytowań wg WoS wynosi 18 (od momentu złożenia wniosku liczby te wzrosły odpowiednio do 3 i do 31). Nie są to liczby wysokie, ale należy tu wziąć pod uwagę względnie wąską specjalizację zoologiczną Habilitanta, co z reguły przekłada się na liczbę cytowań w czasopismach z listy JCR. Natomiast wiele publikacji dr R. Bernarda będzie z pewnością długo cytowanych, a liczne już znalazły się spisach literatury takich ważnych europejskich monografii odonatologicznych, jak np. P.S Corbet. 1999. Dragonflies: behaviour

and ecology of Odonata. Harley Books; R.R. Askew. 2004. The dragonflies of Europe. Harley Books; czy H. Wildermuth. 2008. Die Falkenlibellen Europas. Westarp Wissenschaften.

6. Osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne

Dr Rafał Bernard jest wieloletnim, doświadczonym dydaktykiem. Jest mocno zaangażowany w proces dydaktyczny na Wydziale Biologii UAM, a także częściowo na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM. Prowadzi trzy autorskie polskojęzyczne przedmioty dydaktyczne: Podstawy biologii (dla WNGiG), Ochrona przyrody i środowiska oraz Gospodarka a środowisko przyrodnicze - studium przypadku oraz adresowany do międzynarodowego grona studentów w ramach programu AMU-PIE przedmiot pt. Reading nature - the art of noticing and interpretation. Doktor Rafał Bernard wypromował 6 licencjatów i opiekował się dwiema pracami magisterskimi oraz jedną pracą doktorską.

Istotnym elementem aktywności nauczyciela akademickiego, ściśle związanym z realizacją celów dydaktycznych, jest popularyzacja nauki. Doktor Bernard jest autorem 17 opracowań popularno- naukowych opublikowanych m.in. w Salamandrze, Odonatrixie i Wiadomościach Entomologicznych. Publikacje te odnoszą się przede wszystkim do prezentacji w popularnej formie różnych aspektów życia ważek i stanowią sprawozdania z kilku konferencji międzynarodowych oraz przedstawiają recenzje książek na ten temat; kilka z tych publikacji stanowi biografie wybitnych polskich zoologów.

Ponadto Habilitant brał aktywny udział w dwóch edycjach Festiwalu Nauki (2008, 2009) oraz uczestniczył w Wykładach Otwartych Wydziału Biologii UAM, inicjatywach adresowanych do słuchaczy spoza wydziału, głównie młodzieży szkolnej.

Doktor Bernard jest członkiem trzech naukowych organizacji międzynarodowych: Species Survival Commission, The World Conservation Union IUCN (Odonata Specialist Group), World Dragonfly Association (WDA) oraz Gesellschaft deutschsprachiger Odonatologen (GdO). Ponadto bierze udział w dwóch międzynarodowych programach będąc koordynatorem regionalnym Europejskiego Atlasu Wązek oraz ekspertem Fauna Europaea. Był głównym organizatorem lub współorganizatorem trzech krajowych konferencji naukowych. Habilitant jest także członkiem trzech komitetów redakcyjnych i rad naukowych czasopism Wiadomości Entomologiczne, Rocznik Naukowy OTOP, Salamandra i Odonatrix. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

7. Krótkie odniesienia do recenzji

Wszyscy recenzenci zgodnie podkreślają znaczący wkład Habilitanta w rozwój entomologii (odonatologii) i jego niekwestionowane kompetencje w tej dziedzinie. Wartość głównego osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego nie budzi wątpliwości. Do najcenniejszych elementów tego cyklu publikacji recenzenci zaliczają ujawnienie relikтового charakteru wschodniopalearktycznej odonato fauny refugialnej i jego wyjaśnienie na bazie dynamiki procesów zoogeograficznych oraz strategii życiowych ważek na tle zmian klimatycznych i siedliskowych. Nie mniej istotnym elementem badań doktora Bernarda jest dobre udokumentowanie wczesno- postglacialnej kolonizacji Europy przez reprezentantów mandżurskiego elementu fauny, a zwłaszcza grupy gatunków zimnostenotermalnych (prof. Czachorowski).

Także całokształt pozostałego dorobku naukowego Habilitanta znajduje uznanie recenzentów, którzy podkreślają, że szczególnie zauważalny i wartościowy jest nurt biogeograficzny tych badań (prof. Buszko, prof. Baraniak).

Wszyscy recenzenci wypowiadają się z uznaniem o działalności popularyzatorskiej, organizacyjnej i dydaktycznej oraz o współpracy międzynarodowej i aktywności krajowej Habilitanta. Jego osiągnięcia w tym zakresie są na poziomie oczekiwanym w przypadku samodzielnego pracownika naukowego.

Wszyscy recenzenci kończą swe recenzje jednoznaczną konkluzją o spełnieniu przez doktora Rafała Bernarda wszelkich wymogów stawianych kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Poznań 22 lutego 2013 r.

Przewodniczący Komisji

prof. dr hab. Krzysztof Jażdżewski